

Vi mangler respekt for maden

Enorme mængder mad bliver årligt kasseret i Danmark. Det sker både i madvareproduktionen, i detailhandelen og hjemme hos forbrugerne. Er vi for sippede, og hænger vi os for meget i datomærkninger?

Af Christian Garde Petersen

Klaus Emborg står foroverbøjet og med kendermine ind over en blå plastikcontainer med låget vippet til side. Mellem sine handskebeklædte fingre holder han et æble, som han har fisket op fra containeren. "Typisk kan man finde et helt net med fx appelsiner, hvor kun en enkelt er dårlig og resten er rigtig gode", forklarer han.

Det er ikke kun bumser og hjemløse, der roder i skraldespande. Klaus Emborg er en af de mange studerende, som jævnlige fylder køleskabet og fryseren med madvarer hentet op fra supermarkedernes containere. Ud over at der er god økonomi i at skralde, er det for Klaus og 2.473 andre selværklærede skraldere på Facebook også en skarp kommentar til samfundets overforbrug og enorme madspil. Hvert år bliver der nemlig ifølge fødevarestyrelsen smidt 540.000 ton mad ud. Mens supermarkederne må følge strenge regler og kvalitetskrav til madvarerne, sætter socialt ansvarlige forbrugere, græsrodsorganisationer og skraldere fokus på madspildet.

En helt anden omgang med maden

Tænk tanken CONCITO deler madspildet op i "det skjulte madmadspil", som foregår før madvarerne når forbrugerne, og så det madspild, der sker i de private husholdninger. Det skjulte madspild, som sker i selve produktionen af madvarerne, ude i butikkerne og i storkøkkener beløber sig til 303.000 tons årligt, mens de danske forbrugere hvert år kasserer 237.000 tons mad. Det er foruroligende, mener Selina Juul, som har startet non-profit organisationen Stop Spild af Mad. Selina Juul flyttede fra Rusland til Danmark for 19 år siden og blev overrasket over danskeres manglende respekt for fødevarer.

"Det var den der naturlighed, hvormed folk smider mad ud. I Rusland, hvor knapheden på fødevarer var større, havde vi en helt anden omgang med mad". Stop Spild af Mad som en protestgruppe på Facebook i 2008. I dag bakker flere tusinde forbrugere, en række toppolitikere og flere kendte madfolk om at mindske madspildet i de danske supermarkeder og husholdninger.

Supermarksedsregler fører til øget madspil

Så snart madvarerne i landets supermarkeder overskrider sidste salgsdato, ryger de ned fra hylderne og direkte i skraldespanden. Også selvom de ikke fejler noget. CSR- chef i COOP Katrine Milman medgiver, at mange varer godt kan holde sig, selvom de har overskredet datomærkningen, men det er ulovligt både at sælge dem og give dem væk. Derfor ryger de ud – og ofte i en aflåst skraldespand. COOP opfordrer alle sine dagligvarebutikker til at låse skraldespande og containere af i baggårde eller bure for at undgå besøg fra skraldere."Når en vare er røget ud, er det fordi, vi har vurderet, at den ikke kan sælges. Det er ikke vores ansvar, hvis nogle bliver syge af varer, de har fundet i

vores containere, men det vil komme til at plette vores ry”, forklarer Katrine Milman.

Supermarkedernes strenge kvalitetskrav betyder ifølge kommunikationschef i CONCITO Michael Minter også, at store partier frugt og grønt bliver kasseret allerede inden de når til hylderne i butikkerne. ”Primærproducenterne oplever, at de må kassere varer, fordi varerne ikke lever op til detailhandlens meget firkantede kvalitetskrav, hvor f.eks. en broccoli skal veje over 350 gram”, siger han. Ifølge Katrine Milman handler det først og fremmest om at tage hensyn til forbrugernes ønsker. ”Jeg tror de fleste forbrugere er glade for, vi stiller kvalitetskrav til de varer vi sælger”, siger hun. Katrine Milman er dog ikke afvisende overfor ideen om i højere grad at sælge løsfugt efter vægt i stedet for efter en fast stykpris. Det har man haft stor succes med i fx England og Sverige, hvor der mange steder er indbyggede vægte i kasseapparaterne. Fordelen er, at man så ikke behøver at stille så strenge krav til frugtens og grøntsagernes vægt og størrelse.

Datomærkningens magt

Selina Juul fra Stop Spild Af Mad mener derimod, at det er de strenge krav til madvarerne, der er med til at præge forbrugernes indstilling og ikke omvendt, som Katrine Milman ellers lægger op til. ”Danskerne hænger sig for meget i datomærkninger i stedet for at bruge den sunde fornuft. De er hysteriske og bange for at blive syge. Forbrugerne mangler simpelthen viden om, hvad man kan gøre med maden”. Selina Juul ærgrer sig samtidig over supermarkedernes manglende overskud til at sortere i varerne. ”Det er ærgerlig, at fordi en tomat er dårlig, så ryger de alle sammen ud. Det skal der ændres på”, siger hun. Hun henviser til den engelske butikskæde Tesco, som et godt eksempel på, hvordan man med succes kan sortere i varerne. Når produkterne nærmer sig sidste

salgsdato, flyttes de til særlige hylder og prisen sættes ned. Det fører til, at færre varer bliver smidt ud forklarer hun. Selina Juul glæder sig derfor over udsigten til nye EU regler, der gør det lovligt at sælge dagligvarer, som har overskredet ”mindst holdbar til”-datoen (men ikke ”sidste salgsdato”). Det er allerede muligt i flere EU-lande, men ikke i Danmark. Reglerne skal efter planen træde i kraft i løbet af 2014. Selina Juul arbejder samtidig på, at betegnelsen ”Mindst holdbar til” bliver ændret til ”Bedst før”. ”Der er mange der ikke kan forstå betegnelsen ”mindst holdbar til”. De tror maden bliver giftig dagen efter”, siger hun.

Den optimale verden

Selina Juul har allerede flere tusind støtter til sit projekt. Samtidig har hun opbakning fra de mange unge skraldere, der dagligt undersøger supermarkedernes skraldespande for brugbare dagligvare. ”Når du skralder oplever du konkret den ekstreme overproduktion, der er i vores samfund - du fisker den bogstaveligt talt op af containeren - og du er med til at skabe et alternativ dertil”, står der på skraldernes facebookgruppe. Klaus Emborg, som nogle måneder skralder stort set alt det mad, han spiser, er glad for at kunne spare penge. Men optimalt set burde det ikke være muligt at finde gode madvarer i butikernes containere, mener han og uddyber: ”Det optimale ville være, hvis man kunne samle skraldet, sørge for det blev sorteret og så bruge det i suppekøkkener og herberger, som arbejder med udsatte grupper”.

”Jeg er ikke for fin til at hoppe ned i en container”

Der er måneder, hvor Klaus næsten ikke køber ind, men finder alt sin mad i supermarkedernes skraldespande. Når han skralder er det både for at spare penge, men også og af idealistiske årsager.

Af Christian Garde Petersen

”Man skal bruge sine sanser og sin mavefølelse. Man skal kigge på tingene og lugte til dem”. Klaus står foroverbøjet og med kendermine ind over en stor blå plastiskraldespand, hvor låget er vippet til side. Mellem sine handskebeklædte fingre holder han et æble, som han har fisket op fra containeren. ”Det her er desværre løsfugt, men typisk kan man finde et helt net med fx appelsiner, hvor kun en enkelt er dårlig og resten er rigtig gode”.

Det er bedst at skralde om aftenen lige omkring lukketid, hvor butikkerne smider dagligvarer ud, som har overskredet sidste salgsdato. Der er derfor ikke meget at komme efter denne kølige formiddag i den åbne gård på Nørrebro, hvor Fakta Quicks container står frit tilgængeligt. ”Jeg var faktisk nede i denne her container i går aftes, så der er ikke noget der interesserer mig”, siger Klaus med et smil.

Det handler om økonomi og ideologi

Klaus bor i bofællesskab lige overfor den åbne gård og inviterer op på en kop kaffe i lejligheden. For nylig fandt han på en skraldetur 20 pakker Rød Merild, som har forsynet de tre studerende i bofællesskabet med kaffe i over et halvt år. I fryseren er der fyldt op med brød fra det seneste ”brød-raid”, der sikrede boller og franskbrød til den næste måned. Klaus lægger ikke skjul på, at der er god økonomi i at skralde. Men der er i lige så høj grad en ideologisk og politisk årsag til skraldespandsbesøgene.

Hvorfor skralder du?

”Først og fremmest er det for at få et tilskud til husholdningen. Men det er også en form for politisk statement, hvor man kan sætte fokus på nogle af forbrugersamfundets skyggesider. Der er så meget overproduktion, så vi smider friske varer ud, som sagtens kan spises”.

Hvordan forsøger du, at flytte folks grænser?

Jeg tror mest det er igennem de historier, man fortæller. Jeg tror ikke folk forstår det, når de ser mig hoppe ned i en container på afstand. Men når man fortæller og viser, at der ikke er noget i vejen med det mad man hiver op, så tror jeg det kan sætte nogle tanker i gang.

Hegn er ingen hindring

Det er imidlertid ikke altid lige let at være skralder. Flere dagligvarebutikker forsøger at lægge forhindringer i vejen og afskære adgangen til skraldespandene. En gang Klaus åbnede en skraldespand, der tilhørte en Netto-butik, fandt han opsprættet emballage og dagligvarer overhældt med klor. Som oftest nøjes butikkerne dog med at låse skraldespandene af.

Hvordan reagerer du, når du møder en aflåst skraldespand?

”Jeg lader være med at handle i butikken. Jeg synes, det er pisse småligt. Og det giver slet ikke mening ud fra en bæredygtighedstankegang. Der er jo også mange hjemløse, der finder deres mad på den måde”

Skraldespande, der direkte aflåst eller sat ind i et bur, er svære at stille noget op med. At få adgang til en aflåst gård er imidlertid ikke noget problem – heller ikke i forhold til samvittigheden.

Har du moralske skrumples over at springe over hegn og ind på privat grund?

”Overhovedet ikke – så længe formålet er at komme ind til noget skrald. Jeg kan ikke se pointen i at sætte hegn rundt om skrald!”

God skraldestil

På væggen over køkkenbordet har et miniaturebillede af Kronprins Frederik fået plads ved siden af flere isbjørnemotiver og en kopi af Da Vincis berømte ”Den Sidste Nadver”. Størstedelen er blevet skraldet. Det samme gælder for de fleste af møblerne på Klaus’ værelse, som støder op til køkkenet. For Klaus er skraldning en livsstil. Ved siden af sit studie på Roskilde Universitet er han frivillig i Folkets Hus på Nørrebro, hvor han har været med til at lave søndagsbrunch af skraldede madvarer. For Klaus er det vigtigt, at man holder sig på god fod med butikkerne, når man skralder og ikke skaber problemer.

Det politiske statement består i sig selv i den symbolske handling – ikke i en åben konfrontation.

Hvad er god skraldestil?

”Det er først og fremmest at rydde op efter sig selv, og sørge for butikken ikke får noget problem med at vi skralder. Derudover skal man undgå konfrontationer, hvis der kommer nogen ud af butikken og gå, hvis man bliver bedt om det. Der er ingen grund til at skabe en konflikt”.

Svinets og oksens uge

Når Klaus skal have fyldt maddepoterne op, tager han sin faste tur på Østerbro. Det er her det er bedst at skralde, fordi der ikke er så mange skraldere i denne del af byen. Klaus tager sjældent selv af sted på ”skattejagt” til Østerbro. Som regel er de nogle stykker, som tager på ”rov” sammen. Sammenholdet, spændingen og kicket ved at finde noget rigtig godt er nemlig endnu en årsag til skraldeturene. Resultateren turen i en rigtig god fangst, er der liv og glade dage længe efter. For eksempel fandt Klaus og hans bofæller engang 7 kg

grisekød og fejrede en uge i træk ”svinets uge”. Ugen efter fandt de 10 kg oksekød.

Hvis der mangler inspiration til aftensmaden er det altid belejligt at smutte en tur ned forbi Fakta Quicks skraldespand i gården på den anden side af gaden, siger Klaus med et smil og spiller sig selv i scenen: ”Nå der er en pose kartofler, der er en aubergine. Hvad kan jeg lave af det? Så går jeg ind og køber en dåse kokosmælk, inde i butikken og laver en ret ud af det!”